

Billy Cobham,

a pozitív példa

A CAFe Budapest és a Magyar Jazz Szövetség szervezésében nagyszabású gálakoncert lesz október 12-én, a BMC Nagytermében. A rendezvény az egy éve elhunyt Csepregi Gyula munkássága előtt tisztelgő és róla elnevezett szaxofonverseny nemzetközi gálája, egyben a Magyar Jazz Napja 2015-ben. A gazdag programkinálat megkoronázásaként a Stúdió II lép színpadra Tony Lakatos és Billy Cobham sztárvendégek közreműködésével. Elsősorban ebből az apropóból beszélgettünk a hetvenegy éves amerikai dobos legendával.

➡ Bércesi Barbara

Gramofon: Október 12-én a tavaly elhunyt magyar szaxofonos, Csepregi Gyula előtt tisztelegő koncerten lép fel a Stúdió 11 zenekar sztárvendégeként. Többször játszott Csepregivel, legutóbb a 2011-es Szeptemberfesztén. Hogyan emlékszik vissza Gyula személyére és a vele közös fellépésekre?

Billy Cobham: Élénken emlékszem rá, milyen összpontosítással és eltökéltséggel dolgozott az anyagon, amelyet közösen adtunk elő. Mindig nagyon jó kedélyű és közvetlen volt, bármikor készségesen válaszolt a kérdéseimre az alatt az idő alatt, amelyet együtt töltöttünk. Nem számított, hogy a zene volt a téma vagy az élet mindennapi dolgai. Úgy emlékszem vissza rá, mint nagyon jó muzikusra és nagyon jó emberre.

G.: Gyula 56 éves korában hunyt el, korai halála az egész hazai zenei társadalmat sokkolta. 2013-ban ment el George Duke, akivel hosszú éveken át dolgozott együtt és baráti viszonyt is ápoltak. Óriási űrt hagyott maga után, ahogy Horace Silver zongorista-zeneszerző legenda is, aki az 1960-as években alapvető szerepet játszott az ön karrierjének megalapozásában, hiszen pályakezdő muzsikusként lett Silver zenekarának tagja. Hogyan viszonyul a veszteség érzéséhez, különösen azokéhoz, akik közel álltak önhöz? Hogyan tudja feldolgozni ezeket az élményeket mentálisan és lelkileg, különös tekintettel arra, hogy idővel sajnos egyre szaporodnak az efféle rossz hírek az ember életében?

B. C.: Mindenekelőtt azt kell mondjam: ez az élet. Miközben elveszítünk valakit vagy valamit, aki vagy ami nagyon fontos volt számunkra, az emlékezés folyamata során új ér-

tekekre lelhetünk. Művészként a következő logikus lépés számunkra, hogy az emlékezést azokról az emberekről, akikkel közvetlen kapcsolatban álltunk, az alkotási folyamatunk részévé tesszük. Mi, művészek állandó motivációt keresünk a bennünk rejlő mélységek felszínre juttatásához, folyton inspiráció után kutatunk, ezért magától értetődik, hogy ha fájó veszteség ér bennünket, a következő alkotásunkban kifejezésre juttatjuk az érzéseinket. Számomra ez automatikusan történik. Ez az észszerű módja a tisztelegésnek mindazok előtt, akiket nagyra tartottunk oly módon, hogy elménkben akár még becsesebbé válnak, mint ahogy a mindennapi életben láttuk őket.

G.: Gyakran kap meghívásokat vendégszereplésre különféle előadóktól – ahogy például a Stúdió 11-től – akik, érthető módon, jazzlegendaként, egyfajta példaképként tekintenek önre. Ilyen helyzetekben hogyan tudja megtalálni a megfelelő egyensúlyt a két szerep közt, melyek közül az egyik a vendégművészé, akinek szükségszerűen a meghívó zenekar művészi koncepciójához kell igazodnia, a másik pedig a jazzikoné, akitől mint a jazztörténet kiemelkedő alakjától egy kis közép-kelet-európai ország zenészei szívesen veszik az útmutatást, megerősítést?

B. C.: A zenei élmény megalkotása, kiteljesítése során soha nem tekintek magamra másként, mint az engem fölöttébb zenészekre, legyen bárki is a partnerem. Ezért fel sem merül bennem, hogy a zenészkollégáim példaképként tekinthetnek rám. Szeretném azt hinni, hogy ha előadó-művészként valamilyen tekintetben pozitív példát muta-

Fotó: Rey Alvarado

Fotó: Luba Vorobeva

MAGYAR JAZZ NAPJA HETEDSZER

A Magyar Jazz Szövetség és a CAFe Budapest fesztivál együttműködésében október 12-én a BMC Nagytermében megvalósuló koncertre az I. Csepregi Gyula Szaxofonverseny nemzetközi gálájaként kerül sor. Az előválogatás után a verseny döntője október 9-én a Budapest Jazz Clubban zajlik, a 30 év alatti szaxofonosok illusztris zsűri előtt mérhetik össze tudásukat: köztük lesz Borbély Mihály, Dés László, Siliga Miklós és Tóth Gyula, a zsűri elnöke a lengyel Zbigniew Namysłowski. Az első három helyezett a pénzjutalmon túl nemcsak a másnapi versenyzáró gálán léphet fel Namysłowski oldalán, de a BMC-beli nemzetközi gálán is, ahol a hazai jazzélet egyik legígéretesebb csapata, a Tálás Áron Trió kíséri őket. Az est műsorán szerepel még az Andy Middletonnal kiegészülő Trio Midnight koncertje, hallhatjuk zongorán Rátonyi Róbertet, aki éteri duettet ad elő Csepregi Gyulának a technika segítségével megidézett szaxofonjával, majd Csepregi egyik legmeghatározóbb formációja, a Stúdió 11 áll színpadra két nemzetközi híru sztár, Tony Lakatos és Billy Cobham közreműködésével.

A nemzetközi gála egyben a hetedik alkalommal megrendezett Magyar Jazz Napja, a műfaj egyik legjelentősebb hazai eseménye. Az MJN Zsoldos Béla ötlete nyomán indult újtára, első helyszíne a Sziget Fesztivál volt, majd bejárta az országot, tavaly a Veszprémfest keretein belül valósult meg. Az alkotók hitvallása szerint a rendezvényen a hazai jazzélet kiemelkedő előadói és produkciói mutatkoznak meg a műfaj mind szélesebb körben történő megismertetése és elismertetése céljából, nemzetközi zenei együttműködések bemutatása által. A korábbi években több ezres nézősereg hallhatta a Budapest Jazz Orchestra és George Duke, az In Line és Dennis Chambers, a László Attila Band és Tommy Campbell, a Morgan Workshop és Billy Cobham, valamint Szendőfi Péter csapata és Gary Willis közös előadását.

tok, akkor megtisztelve érezhetem magam, ha ezáltal mások érdemesnek találják rá, hogy kövessenek, viszonyítási pontnak tartsanak.

G.: *Negyedszázaddal ezelőtt költözött Európába, most Svájcban él. Mely motivációk hajtották, hogy erre a kontinensre helyezze át a székhelyét, és miért éppen Svájcra esett a választása?*

B. C.: Kíváncsi voltam rá, hogy az európai emberek hogyan élik a mindennapjaikat, hogyan alakítják a közvetlen szociális kapcsolataikat, és hogyan viszonyulnak a szomszédaikhoz, akikkel a történetük több száz évre nyúlik vissza, egészen addig, amikor a jelenleg Európaként ismert földrész határai megszilárdultak.

G.: *Panamában született, hároméves korában szülei New Yorkba költöztek. Nemrégiben ismét ellátogatott szülőföldjére, hogy felfedezze panamai gyökereit. Ismét csak az a kérdésem, mi motiválta, hogy visszatérjen eredeti hazájába, és miért éppen akkor érezte elérkezettnek rá az időt, amikor?*

B. C.: A tanulás vágya hajtott, élményeket akartam szerezni, amelyekből inspirációt nyerhetek. A mai napig emészttem mindazokat a benyomásokat, amelyeket ott szereztem, nagyon fontosak számomra, és erősen visszahangoznak a zenémben. Arra a kérdésre nem tudok felelni, miért éppen akkor tértem vissza, amikor. Egyszerűen azt éreztem, hogy 68 év távollét után kezdett ismét hívni a szülőföldem. Nincs bennem megbánás, hogy nem tettem meg ezt a lépést korábban, úgy gondolom, éppen akkor jött el az ideje, amikor eljött.

G.: Amikor az 1990-es évek elején kialakult és rendkívül gyors fejlődésnek indult a világzenei mozgalom, ön aktív részese volt ezeknek a történéseknek, fellépett a WOMAD fesztiválon, izgalmas utazásokat tett Brazíliába, Kubába, Nigériába és más országokba. Hogy érzi, melyek voltak legtanulságosabb utazásai zenei szempontból?

B. C.: A legtöbbet otthon, Svájcban tanultam a zenéről, ahol minden egyes nap új lehetőséget kínál számomra, hogy közelebb kerüljek a létezés mélységeinek megértéséhez, és ezeket a mentális tapasztalásokat zenei megnyilatkozásokká tudjam átfordítani.

G.: Melyek azok a nemzetek, amelyek zenéjét még nem volt lehetősége felfedezni, de nagyon szeretne elmélyülni bennük?

B. C.: Rengeteg olyan zenei törekvés létezik Afrikában és Dél-Amerikában, amelyeket szeretnék behatóbban megismerni. Ezek a kontinensek telis-tele vannak zenei információval, amelyekből ha csak egy morzsányit magaménak mondhatok, az az aranynál is értékeesebb.

G.: A jazzrajongók általános megállapítása szerint az utolsó olyan időszak, amikor mérföldkő jelentőségű új ötletek születtek a jazz-zenében, a fusion volt. Ekkor fordult elő utoljára, hogy világszerte egész generációk rajongtak a jazzért. Nem meglepő, hogy zenésztársaival Jazz is Dead néven alapítottak együttest (bár eleinte gyanakvással tekintett erre a névre) az 1990-es év végén. Önnek mi a véleménye az előbbi megállapításról, és hogyan látja a jazz jelenlegi állapotát? Melyek azok a dolgok, amelyek elszomorítják, és miket tart reménykeltőnek, akár izgalmasnak?

B. C.: A Jazz is Deaddel meglehetősen nagy kihívást jelentő Greatful Dead-számokat hangszereltünk át és játszottunk. Néhányat az én egykori slágereim közül is bemeltünk a repertoárunkba, köztük a Red Baront és a Stratust, de ezen túl a Jazz is Dead is csak egy olyan zenei eszközzrendszer volt, amellyel az azt alkotó muzikusok kifejezésre tudták juttatni a fusionról alkotott közös elképzeléseiket. A zeneiparban mindenkinek folyamatosan meg kell újítania magát ahhoz, hogy ne apadjanak el a kreatív energiaforrásai. Ha őszinte választ vár tőlem a jazzszíntér jelenlegi állapotát tekintve, azt kell mondjam, nincsen módomban megadni, mert nagyon keveset tudok róla ahhoz, hogy megalapozott véleményem legyen. Amikor felkérést kapok egy fellépésre, az annak köszönhető, hogy a meghívó fél irántam érdeklődik, nem pedig egy zenei stílus iránt, amelyhez egykor szoros szálak fűztek. Ez valóban csalódással tölt el a jazzszíntér állapotát illetően. Ahogy Amerikában mondják: „Jogomban áll hallgatni, hiszen minden, amit mondok, felhasználható ellenem...”

G.: Azt olvastam egy önrel készült interjúban, hogy arra a bizonyos lakatlan szigetre több más album mellett magával vinné egy felvételt Bartók Béla Concerto zenekarra című művének. Érdekelne, hogy dobosként, illetve zeneszerzőként milyen inspirációt tud meríteni a klasszikus zenéből?

Forrás: Gramofon-archív

B. C.: Jó kérdés! Zeneszerzőként különleges helyzetben vagyok, mert a zenei gondolataimat a dob felszerelésen bontom ki, és ebben a minőségemben igen jelentős hatással van rám a nagyszerű Bartók Béla, Igor Stravinsky, Gustav Mahler vagy Richard Strauss. Ahogy korábban említettem, mindezeket a zenei élményeket, amelyeket a jóvoltukból átélek, a saját zenei megnyilatkozásaim részévé alakítom – ahogy például a Total Eclipse című lemezemen hallható.

G.: Azon túl, hogy dobos, zeneszerző és zenekarvezető, ön évek óta tanít, 2011 óta online dobleckéket is lehet öntől venni. Melyek voltak a legtanulságosabb momentumok az ön számára, amelyeket a tanítás során szerzett?

B. C.: A tanításhoz elengedhetetlen, hogy az ember maga is folyamatosan tanuljon, fejlessze magát, hiszen a legtöbbet a tanítványaimtól tanultam. ■

Billy Cobham hivatalos honlapja: billycobham.com

Autumn leaves – őszi koncertajánló

Aki szomorkodna a naptári nyár búcsúja miatt, rögtön szeptember elsejétől vigasztalódhat a tízéves múltva visszatekintő **Újbuda Jazzfesztivál**on, amelynek hagyományosan az A38 hajó és a MU Színház ad otthont. A tizenegyedik fesztiválon elsőjén hallhatjuk a Random Tripet, másnap Geröly Tamás trióját Gombai Tamással, a nemzetközi ARGO formációt, illetve a The Best Bad Trip koncertjét – mindezt az A38 fedélzetén. 4-én csatlakozik a hajóhoz a MU Színház Dukay Barnabás és Gadó Gábor duókoncertjével, a Rezervátum Orchestra fellépésével és a német BAUER 4 bemutatkozásával, az A38-on pedig az osztrák May The Sax vezet át a hajnalba. Szombaton, 5-én a német Gorilla Maskkal, a magyar-örmény Araraton Trióval és az egyesült királysági Beardymannel hajózhatunk, míg 6-án, a záró napon a MU színpadára lép a lengyel Olbrzym i Kurdupel és a Tóth Viktorhoz csatlakozó német-belga Masim Badavi Players.

A **MÜPA** megszokott jazzsorozataiban izgalmasabbnál izgalmasabb előadók koncertjein tapsolhatnak a különlegességek kedvelői. Szeptemberben az osztrák fókuszú Európai Hidak fesztivál keretében lép fel a gitáros, Wolfgang Muthspiel triója, melyben Larry Grenadier bőgőzik és Jeff Ballard dobol.

Október 9-én a Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet várhatóan színültig megtöltő közönség ünnepli a 75 éves Benkó Sándort az „És él a dixie...” című koncerten, melyen a Benkó Dixieland Band vendégeként fellép Berki Tamás, Micheller Myrtil, Deseő Csaba, Hegedűs Csaba és Nagy Jenő, a Banchieri Singers, sőt két amerikai sztárvendég is: Lee „Plink” Floyd bendzsós New Orleansból és Jon-Erik Kellso trombitás New Yorkból.

Október 30-án és november 13-án két Jazzlegenda érkezik a nagyterembe – előbb Chick Corea The Vigil formációjával ad hírt legújabb törekvéseiről, és mutatja be fiatal felfedezettjeit, majd Steve Gadd dobmagus 70. születésnapja alkalmából gyűlhetünk össze ugyanott, hogy lefégyverző groove-okat élvezhessünk. Ez alkalommal James Taylor ikonikus énekes teljes kísérezene kara színpadra lép.

Novemberre jut egy Jazzműhely is: 28-án a sikert sikerre halmozó Special Providence adja elő sokat mondó, The Essence of Recent Times című műsorát vonósokkal és a Turbóból ismert Tanka Balázssal kiegészülve.

Steve Gadd Band

A jazz leginkább fülbemászó ágát ünneplő **Jazzy Fesztivál** idén október 2-án és 3-án csábítja rajongót a MOM Kulturális Központba. Pénteken este 8-tól Charlie zenél egytől egyig kiemelkedő zenészbártaival, plusz egy igazán illusztris vendéggel, Babos Gyulával. Charlie minden bizonnyal megszólaltatja kedves jazzszerzeményeit is, ám a legnagyobb slágerek sem maradhatnak el. Másnap két fellépő követi egymást a hegyvidéki színpadon. Elsőként Fábián Juli és Zoohacker egyre nagyobb tömegeket megmozdító zenéje csendül fel, és hogy még mindig az elektronikus irányzatoknál maradjunk, utánuk a német Jojo Effect terem lounge-hangulatot vendégével, Anne Schnell-lel.

A **CAFe Budapest** fesztivál idén is arra szólítja fel közönségét, hogy töltsse fel magát, még hozzá jobbnál jobb zenéssel Budapest legkülönfélébb koncerthelyszínein. A teljes kínálatot felsorolni még csak a jazz műfajából is hosszadalmas lenne; ki kell emelni a Christian Muthspiel 4 Steve Swallow-val megtárogatott együttesének fellépését október 3-án az Opus Jazz Clubban, Micheller Myrtil és Pintér Tibor duókoncertjét 5-én a Budapest Jazz Clubban, 7-én ugyanott a GreMi Dózer, azaz Grencsó István és Miklós Szilveszter zanzásított zenekarának estjét, 12-én a lapunk 44. oldalán részletezett In

Jojo Mayer

Memoriam Csepregi Gyula – Magyar Jazz Napja rendezvényét a BMC nagytermében, 14-én az Opusban Palle Mikkellborg Triófellépését, 18-án a Müpa nagytermében Jojo Mayer és Lajkó Félix lángra lobbantó produkcióját, valamint 18-án ismét az Opusban a La Planète Quartet s benne Aki Takase japán zongorista zenei kísérleteit.

A sokat említett **Budapest Jazz Club** a szokásos műsorrendjébe ősszel is beilleszti a világsztárokat, akik itt-hon elvétve hallhatók klubkörülmények között, vagyis szinte testközelből. Járt már a BJC-ben, és szeptember 15-én egymás után kétszer, fél nyolckor és fél tízkor is hallhatják lelkes rajongói Joshua Redmant és trióját, melyben Ole Morten Vågan bőgőn, Jorge Rossy dobon működik közre. Október 13-án Trace Bundy gitározik az egybegyűlteknek, mely fellépésével 2011 óta tartó hagyományt követ. Először érkezik viszont saját jogán a BJC-be Luis Perdomo venezuelai születésű, New York-i zongorista, és minden bizonnyal hasonló lelkesedéssel fog találkozni október 22-én, mint korábban Miguel Zenon vagy Ravi Coltrane zenekarának tagjaként.

Szintén sok programnak ad otthont a CAFé műsor-kínálatából a **Budapest Music Center**, de természetesen a fesztivál előtt és után is rengeteg jazzcsemegéből válogathatunk itt az őszi folyamán. Hogy csak néhányra hívjuk fel az érdeklődők figyelmét: folytatódik a Take the MOL Train sorozat, melynek keretében szeptember 3-án a Párizsban alakult, Palotai Csabához köthető The Deserters zenél az Opusban, majd október 30-án a svájci VEIN trió fogadja Greg Osby szaxofonost. A Goethe Jazz sorozatban szeptember 4-én Daniel Erdmann és Samel Rohrer adja elő „ten songs about real utopia” című meglepően jó műsorát Frank Möbius gitárossal és Vincent Courtois csellistával, november 7-én pedig a német jazz feltörekvő generációjának egyik legtöbbet méltatott hármasa, a Pablo Held Trio fest utánozhatatlan hangképeket.

A **Zeneakadémia** koncertkínálatában megszokhatjuk, hogy jellemzően akusztikus, intim felállású jazzformációk adnak koncertet termeiben, és megtapasztalhattuk, hogy e koncertek előadó és közönsége számára is különleges élményt jelentenek. Október elsején a lengyel zongorista, Leszek Możdżer készül rá, hogy elvárásolja a Solti Terem hallgatóságát Krzysztof Komeda, Lutosławski, Chopin, Bach és Prokofjev dallamaira „elkövetett” improvizációival. November 25-én pedig vis-

Fotó: Piotr Toppeizer

Leszek Możdżer

szatér a Nagyterembe Brad Mehldau, aki 2013. novemberi szólókoncertjének végén az állva tapsoló rajongók buzdítására öt ráadást adott. Ez alkalommal trióban hallhatjuk az amerikai zongorista mágust; magától értetődik, hogy Larry Grenadier bőgős és Jeff Ballard dobos lesznek játszótársai.

Gramofon-összeállítás

További információ: www.a38.hu, www.mu.hu, www.mupa.hu, www.jazzy.hu, www.cafebudapestfest.hu, www.bjc.hu, www.bmc.hu, www.zeneakademia.hu

FON
TRADE MUSIC

**EGY VALÓDI
HANGSZERÜZLET.**

Hatalmas kipróbálható és
összehasonlítható kínálat.

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest,

Kiss Lószef utca 14.

Tel. (+36 1) 210 2790

Nyitva tartás:

h-p 9⁰⁰-17³⁰

Egy amerikai futurista zongorista és magyar felesége – George Antheil és Márkus Böske

1923. március 3-án, szombaton este fél kilenckor a budapesti Zeneművészeti Főiskola kisterme Antheil George futurista zongoraművész hangversenyére invitálta a publikumot. A műsorban Bach, Chopin, Debussy, Albeniz és Borogyin művei mellett a zongorista számos saját kompozíciójának előadását hirdette a Rózsavölgyi és Társa. A jegyek ára vigalmi és forgalmi adóval együtt 100 és 300 korona között volt. Összehasonlításképpen: ugyanezekben a napokban a Pesti Napló című napilap egy száma 20 koronába, a nyíregyházi Nyírvidék 30 koronába, az Auróra folytatásaként, Szabó Dezső főszerkesztésében megjelenő Élet és irodalom című, ebben a hónapban indított folyóirat pedig 300 koronába került.

◆ Simon Géza Gábor

A koncertről szolid beszámolót közölt a Népszava: „Szombaton este Antheil George amerikai művész zongorázott a Zeneakadémiában. Hangversenyének műsora szerint Antheil 'futurista' zongoraművész. A futurizmus, amely szó szerint jövőt jelent, Olaszországból indult ki és célja a meglévő irodalom és művészet lerombolása. A romok fölött aztán a futuristák járnak a diadalmas táncot. A futurizmus több mint egy évtizedes élettartama alatt sok zavart, fölfordulást okozott, de figyelemreméltó lendülettel nem vitte előre az irodalom és művészet ügyét. Végül befutott Budapestre az első futurista zongoraművész is. Arros, Chopin, Debussy szerzeményeim kívül túlnyomórésztben a saját szerzeményeit játszotta. Az első három szám nem hozott semmi meglepetést. Chopin is, meg Debussy is egészen normális módon pergett le ujjai alatt. Hogy billentése kissé kemény, az ütemek kissé önkényesen sorakoznak egymás után; ez nem futurista sajátosság, megteszik ezt mások is. A saját szerzeményei igaz hogy szeszélyesen hangzanak, de ebben a tekintetben is edzve van a közönség füle.”

George Antheil (Georg Carl Anton Antheil) 1900. július 10-én a New Jersey állambeli Trentonban német és lengyel emigráns szülők gyermekeként született. Zongoratanulmányait Constantine von Sternberg és Ernest Bloch irányították. 1922-ben hagyta el Amerikát, hogy előadóművészként és komponistaként az amerikai lehetőségeknél lényegesen nagyobb számban működő és szakmai szempontból jóval komolyabb európai koncertpódiumokon mérse meg magát. Az öreg kontinensen perkusszív és disszonáns zenéje viharos fogadtatásban részesült. Korai kompozíciói bemutatóit többek között Igor Stravinsky tá-

George Antheil

mogatta. Ezek között volt számos jazzes hatásokat tükröző darabja, köztük a Budapesten is bemutatott Jazz Szonáta (1922).

1922 decemberében Berlinben sorsdöntő találkozás történt George Antheil életében. Ő maga ezt így írta le az először 1945-ben megjelent Bad Boy of Music című önéletrajzában: „Amikor 1922 decemberének egy napján visszatértem berlini lakásomba, egy párizsi levél várt. Stravinsky írta, azt szerette volna, ha Párizsba mennék, ahol ő a megbeszélte koncertemet már előkészítette. Elmentem a postára és táviratoztam neki, hogy jöhetek. Azután felkerestem egy kávéházat a lakásom közelében. Hamarosan belépett a kávéház-

ba egy lány és két férfi, akik egy mellettem levő asztalnál foglaltak helyet. A lány sötéthajú volt, erős pocacsonttal, egyébként finom, gyengéd szépség. Fekete szoknyát és fekete blúzt viselt s nem használt semmiféle kozmetikumot. A vele levő két férfi fiatal volt és nyilvánvalóan testvérek voltak, Mephisto-ikreknek látszottak. Emellett nagyon mongolosan néztek ki.

Most mindhárman kávé rendeltek, s mikor az megjött, teljesen csendben fogyasztották el. A kevés beszéd, ami megesett, úgy hangzott, mint a kínai vagy valamilyen mongol dialektus. Egyikét sem beszéltek az általam ismert nyelveknek; én tudtam németül, franciául és a New Jersey-i amerikai nyelvet. Emellett volt némi svéd, olasz és orosz tudásom is.

A lány és a két férfi 'művészek' tűntek. A következő nap délutánján megszállottként látogattam meg az expresszionista művész galériát, amelynek 'Der Sturm' [A vihar] volt a neve. Itt újra találkoztam egy fiatal alkalmazottal, Eva Weinwurstl kisasszonnyal, egy jókinézésű, vékony, kábé 23 éves lánnyal, néha modern képeket vásároltam nála.

George Antheil New Yorkban, 1927-ben

A Ballet Mécanique kézzel írt kottája

Eva élénken érdeklődött a munkám iránt, unortodox darabokat komponáltam; ő számomra a modern művészet fő prédikátora volt, olyan lány, amilyeneket az ember a könyvkereskedésekben, művészeti galériákban és a modern múzeumokban oly gyakran talál. Ha valaki a kávéházi hölgy ügyében segíteni tud, az Eva. Berlin művészeti életében semmi nem történhetett Eva tudta nélkül; ő ült a központban, ő volt a távirati iroda. És Eva tényleg tudta, hogy ki a kávéházi lány. Azt mondta, hogy ő is a kávéházból ismeri. Márkus Böskinek hívják.”

Önéletrajzában Antheil a továbbiakban igen sokat mesél arról, hogy Eva Weinwurstl hogyan próbálta őt lebeszélni a megismerkedésről a budapesti születésű Márkus Erzsébettről, aki egyfajta forradalmár volt.

Antheil Eván keresztül két jegyet küldött a Márkus lánynak s ők elmentek a koncertre, ám utána nem várták meg Antheilt: „S miért nem? No igen, a zenéje nem tetszett neki.”

A történet a Bad Boy of Music tanúsága szerint néhány hét múlva folytatódott, amikor a galériás hölgy karácsony előtt egy háromszemélyes randevút hozott össze, amelynek csúcspontja a legelőkelőbb berlini étteremben elköltött vacsora volt. A folytatás egy közös, immár kétszemélyes karácsonyozás volt Lengyelországban. A vonatúton tisztázták, hogy George Antheil nem gazdag úrifíú, s nem is az amerikai gengsztervilághoz tartozik – bár a csőre töltött

pisztoly állandóan a keze ügyében volt. Márkus Böski pedig elmesélte, hogy a magyar papája alkusz Budapesten.

Az esküvőt 1925. november 4-én, majdnem három esztendővel az első találkozás után tartották meg Budapesten.

1927 sok tekintetben kulcsév volt a George & Böski Antheil házaspár életében. Az év elején George Antheil újabb koncertet adott Budapesten, amelyre Zelt Zoltán a

Tegnap című, 1966-ban megjelent visszaemlékezéseiben Az első hangverseny címmel írt: „Amerikai zongoraművész érkezett Budapestre. A nevére nem emlékszem, csak arra,

hogy az Esplanade-szállóban lakott, és szerencsére magyar felesége volt, akinek át tudtam adni Kassák kérését: adjon néhány jegyet a Dokumentum című folyóirat munkatársainak.

Megilletett minket az ingyen belépő, hiszen fegyvertársai voltunk a modernségben. Arról volt híres, hogy nemcsak ujjaiával veri a billentyűket, hanem öklével, könyökével is. Megérkezésekor nyilatkozott egy délutáni újságban, s elmondta, hogy európai körútján minden föllépése botránnyal, tüntetéssel végződött. Ezért revolver nélkül nem is lép dobogóra. [...]

Nem sokan gyűltek össze, talán negyed ház lehetett. És csupa illedelmes ember. Gyér közönség, gyér taps. De a hangverseny végén valamivel hangosabban csattantak a tenyerek. A könyökével zongorázó művész megdöbbenve nézett farkasszemet közönségével. Se paradicsom, se záptojás, se füttyszó? Miféle város ez, ahol ha kevesen is, de már 1927-ben megértik a jövő művészetét? S ekkor a magyar avantgárd, a Dokumentum munkatársai megszánták az ifjú amerikai mestert. A jövőendő

A MusikFabrik a Ballet Mécanique előadása közben 2002-ben Essenben, a KlavierFestival Ruhron

magyar irodalom nem kisebb alakjai, mint Déry Tibor, Illyés Gyula s még néhányan, a modern művészet akkor már európai híriű vezéralakjával, Kassákkal az élen, a dobogóhoz szaladtak, s szájukba dugott ujjakkal akkora füttyöket csaltak a Zeneakadémia csillára alá, hogy ennél nagyobb ricsaj a párizsi koncerten sem lehetett.”

Néhány héttel a ricsajos budapesti koncert után George Antheil szerzői estjére került sor New Yorkban, amelyet eredetileg a Paul Whiteman's Experiment in Modern Music sorozat keretében terveztek. A szériában a hagyományos európai kompozíciós zene és az újabb keletű amerikai hot jazz valamiféle vegyítését képzeltek el. Ez egyfajta kiszélesítése volt a korábbi „megjazzesítéseknek” és az olyan feldolgozásoknak, mint a Liszt II. Magyar rapszódia-jából vett Hungarian Rag (Julius Lenzberg) és hasonlók. Ez a sorozat egyúttal az egyik első előszele volt az 1950-es években third stream néven elhíresült jazzirányzatnak, amelynek keretében például Seiber Mátyás Improvisation for Jazzband and Symphony Orchestra című művét 1960-ban Londonban bemutatták. Paul Whiteman egyébként korábban többek között ebben a sorozatban mutatta be George Gershwin Rhapsody In Blue című kompozícióját is.

A nagy George Antheil-koncertre 1927. április 10-én a New Yorki-i Carnegie Hallban került sor. Ennek fő száma a még 1925-ben Párizsban komponált zongoraverseny, az A Jazz Symphony volt, amelyet Allie Ross vezényletével a

W.C. Handy's Orchestra adott elő. A zenekarban két-két oboa és klarinét, egy-egy szoprán-, alt- és tenorszaxofon, három-három trombita és harsona, továbbá egy tuba és egy nagy csomó ütőhangszer, két bendzsó és három zongora szerepelt. A szólószólamot a zeneszerző, George Antheil játszotta.

A kritikusok az est műsorából elsősorban a Ballet mécanique (1924) előadását emelték ki. Ennek hangszerelésében 16 gépzongora, két koncertzongora, 3 xilofon, 7 elektromos csengő, 3 légcsavar, sziréna, 4 basszusdob és egy tam-tam dob szerepelt. A darab eredetileg egy francia alkotókkal, amerikai producerrel készült, de először Ausztriában bemutatott experimentális (dadaista, poszt-kubista) film kísérőzenéjének készült. A felújított verzió a hét DVD-t magában foglaló, Unseen Cinema: Early American Avant Garde Film 1894–1941 című sorozatban jelent meg 2005-ben.

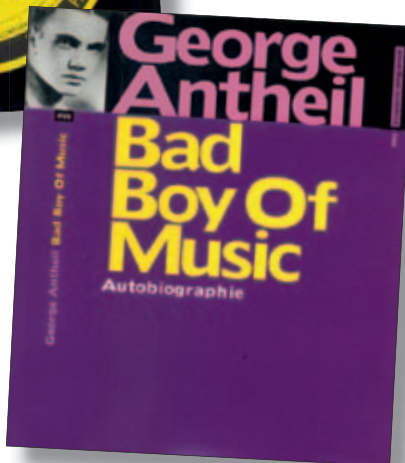
A Ballet mécanique legismertebb verzióját Robert Craft vezényli a Los Angeles Contemporary Music élén, amelyben négy zongora, két xilofon, harangjáték, üstdob, tenor- és basszusdob, katonai dob, gong, triangulum, cintányér, woodblock, nagy és kis repülő propeller, nagy és kis elektromos csengő szerepel (Urania UR 134/US 5134 LP). Az 1927-es koncert résztvevői a már említettek mellett kisebb figyelmet szenteltek George Antheil Vonósnégyesének, valamint a Zongoróra, hegedűre és dobra írt szonátájának. George Antheil 1927-ben Flight – Ivan the Terrible címmel komponálta a Rettegett Iván orosz cárról szóló,

az operát és a balettet közös egységbe foglaló szerzeményét. A darab szövegkönyvét feleségével, Böski Antheillel közösen írták. Az angol nyelvű szöveget két tenor, egy koloratúrszoprán és egy bariton szólóénekes, valamint kórus adta elő. A balett részben három szólista és a balettkar működött közre.

Antheil 1935 és 1957 között mintegy harminc filmzenét komponált. Emellett publikált nyolc szimfóniát, a már említett mellett hat további

operát, valamint csaknem harminc kamarazenei- és nagyzenekari művet.

George Antheil 1959. február 12-én New York Cityben hunyt el. Szülővárosában, Trentonban temették el. 1902-ben született felesége, a szakirodalomban Böski, Boske, Böschke, Böske, Bjerska, Elisabeth, Erzsébet néven emlegetett budapesti leány 1971 augusztusában halt meg. Hamvait a Csendes-óceánba szórták. ■

PALLAI PÉTER–KEREKES GYÖRGY: A JAZZ ÉVSZÁZADA

Fidelio Média Kft., 2015

527 oldal

Különös elfogódottsággal veheti kezébe a Gramofon olvasója a méretét tekintve is jelentőségteljes könyvet, hiszen egyik szerzője, Pallai Péter a Gramofon régi munkatársa. Ezen felül hosszú évek óta ő a londoni Magyar Intézet jazzkurátora, európai jazzcsereprogramok szervezője, itthon pedig kitartó lelkesedéssel vezette jazzműsorát a Civil Rádióban, és szervezi péntekenként a Harmónia Jazzműhely koncertsorozatát a Budapest Jazz Clubban. Ez utóbbi tevékenységében (mely még a Nyitott Műhelyben indult) is társa Kerekes György, aki a már a Gramofonban is méltatott kétkötetes Jazzportrék című munka szerzője. Zongoristaként is értő rajongója a műfajnak, s a dolog még fokozható: ő készítette A jazz évszázada illusztrációit is. Mindkét szerzőre jellemző a jazz-zene fanatikus szeretete, ez is magyarázza, hogy a digitális korszakban papíralapú jazztörténetet jelentettek meg huszonkét fejezetben, valamint az is, hogy eredendően és a szó jó értelmében régi vágásúak, ami a jazz

kialakulásának részletes bemutatására és a mainstream jazzre fordított hangsúlyos figyelmükben is megmutatkozik. Az egyensúly azért nem borul fel, erre gondosan ügyeltek, például azon döntésük is ezt a körültekintést demonstrálja, hogy külön egy teljes fejezetet szenteltek az európai jazznek, mely témát lapunk alapító-szerzője, a jazzügyekben (is) széles körben tájékozott Ziperovszky Kornél dolgozta fel.

A könyv kézben fogható, az olvasást hagyományos módon gyakorolni szeretők kedvében jár, de az információtömeg nem ér véget a lap alján: minden alfejezethez, járul egy-egy YouTube-link, némelyikhez több is, így összesen közel nyolcszáz hangminta áll rendelkezésre az olvasónak. Negyvennégy hangzó példa található a fejezetek közt elszórtan Cseke Gábor jóvoltából a jazzben használatos alapfogalmak (pl. hangközök, skálák, improvizációs módok) tisztázására, s ezen felül 751 videót linkeltek be a szerzők a megfelelő fejezetrészekhez, hogy ne csak a néma betűk

révén próbáljon az érdeklődő eligazodni a tárgyalat témákban. Emberfeletti vállalkozás, de jócskán megérte a fáradságot, hiszen épp ettől az extrától lesz A jazz évszázada páriát ritkító munka. No meg a személyes megközelítéstől (amely már Kerekes könyveire is jellemző volt), és amely itt is kiviláglik a hangvételből, továbbá orientáló felvetéseikből, mondjuk, hogy mely kérdésekre keressünk választ jazzhallgatás közben. Szeretnék, ha szeretnénk, amit szeretnek. *Bércesi Barbara*

SZABÓ SÁNDOR: ZENÉLŐ ŐSKELET

Püski, 2015

240 oldal

Az egyre nagyobb külföldi ismertségre és elismertségre szert tett Szabó Sándornak immár második zenei tárgyú könyve jelent meg a Püski Kiadónál. Nevét a hazai közönség elsősorban a jazz, valamint az akusztikus gitározenei fesztiválok kapcsán ismerheti. Az 1980-as évek elejétől egyike volt azon úttörőknek, akik a Makám, a Kolinda és más együttesek mellett a SzaMaBa Trióval – mint a hazai improvizatív zene másként gondolkodó muzsikusi – lerakták a hazai világzene alapjait. Gitáros-zeneszerzőnk egyben mély, szuverén gondolkodó is.

Szabó Sándor Zenélő Őskelet című könyvében páratlan dologra vállalkozott: metafizikai logikával felépített szemléleti pozícióból az ősi keleti zeneiség felidézésével a zene világának a megszokottól eltérő, egészen más látványát mutatja meg. Hiánypótló kötetben feldolgozza a keleti zenében tett több évtizedes barangolásait – hiszen pályafutása során nemcsak koncerteket adott Ázsiában és a Távol-Keleten, hanem független muzi-

kológusként kutatásokat is végzett. Kutatási területe a hivatalos magyar zenetörténet kezdete előtti kor, a Honfoglalás előtti ázsiai ősök udvari zenéje.

A könyv három fő részre tagolódik. A fő keleti zenei rendszerek bemutatásával történeti áttekintésben és elméleti összehasonlításban panorámát nyit a keleti zenére, a Zenebölcséleti elmélkedések című részben felidézi azt az ősi zeneiségben fogant világot, amikor az ember nem kultúrában, hanem kultuszban élt. Ebben a fejezetben a zene mélyebb aspektusaira is rámutat. Gyakran utal a modern nyugati kultúrában kialakult zenére, rámutatva annak különbségeire. Megkísérli megragadni és fogalomrendszerben rögzíteni a zene emberre gyakorolt hatásának okát és működését. A harmadik részegység a Modern Magyar Keleti Zene művészi laboratóriumába kalauzol el minket, ahol művészként, mintegy zenei régészként összefoglalja és újraidézi őseink 1000–1500 éves zenéinek egy lehetséges modern változatát.

A keleti zene történetéről, hangrendszereiről, ritmusvilágáról eddig senki nem írt ilyen alapos munkát. Mindazok, akik bármilyen szinten érintettek a világzenében vagy a keleti zenében, rendkívül hasznos információkat szerezhetnek a könyvből.

Simon Géza Gábor